

Anmeldelser

GRETHE JACOBSEN: Kvindeskikkelser og kvindeliv i Danmarks middelalder. Kbh., G.E.C. Gad, 1986, 256 s. Ill., 168 kr. (indb.).

Dette er desværre en dårlig bog. Den angives på omslaget at være den første samlede skildring af kvindens retlige stilling i Danmarks middelalder, og læseren loves spændende indblik i både kendte dronningers og almindelige kvinders liv og verden. Forfatterinden selv erklærer i efterskriftet, at for hende er middelalderen en lys periode, bl.a. fordi den gav kvinder muligheder, der var dem nægtet i senere tider. Vi møder her kvindehistorikeren, der vil gøre vore formødre synlige, løfte det kønsbestemte slør, der så længe har været lagt over dem af den anden halvdel af verden, mændene. Læseren får da også meget at vide, men uheldigvis i alt for stor udstrækning på usikkert eller direkte fejlagtigt grundlag.

Bogen tager sit udgangspunkt i en serie billeder fra omkring århundredskiftet til brug for historieundervisningen. De viser scener fra Nordens oldtid, fra jægerstenalder til jernalder, og vi får at vide, at de afspejler mænds tanker: jo mere civiliseret et samfund, desto mindre plads til kvinder. Det kan vi selv se, kvinder spiller en vigtig rolle i bondestenalderen, men på jernalderbilledet er der kun mænd, heste og hunde! For at rette op på denne skævhed gennemgås vor forhistorie så i store træk på få sider, og resultatet bliver som altid, når en historiker uden forståelse for det arkæologiske kildemateriale og dets udsagnskraft giver sig til at tolke disse fjerne tider. Her skaber forfatterinden f.eks. kvindelige teenagejægere, der inden de blev mødre har »jaget små dyr og fisket« og sikkert er dem, der har udviklet fælder og fiskenet. Der er ganske vist ingen kilder til støtte for denne teori, men holdningen »intet taler ganske vist for, men der er heller ikke vidnesbyrd om det modsatte, så derfor forholdt det sig sandsynligvis...« møder vi gang på gang, også i middelalderafsnittene. Det er lidet betryggende, så meget mere som der i mange tilfælde bygges på gale forudsætninger. Læseren præsenteres derfor ikke blot for frie konstruktioner, men også for rekonstruktioner på fejlagtigt grundlag.

Dette er tilfældet i afsnittet om Erik Ejegods dronning Bodil, der udnævnes til medregent, fordi hun optræder sammen med sin mand på en mønt. De to personer i møntens dobbeltportræt er imidlertid begge

mænd. Grethe Jacobsen skriver dog ufortrødent, at det udmærket kan være Bodil og Erik, skønt dronningen end ikke er nævnt i møntens omskrift. Fra Valdemar den Stores tid kendes mønter med et dobbeltportræt af en mand og en kvinde; de er til gengæld ikke omtalt i bogen.

Sådan kan man beklageligvis blive ved. Grethe Jacobsen gør meget ud af den stærke kvinde, Thyra Dannebød, men »tanmarkar but« har gennem de sidste mange år af filologer været tolket som »Danmarks pryde« – som i øvrigt allerede Svend Aggesen skrev – og hvad bliver der så af damen, der bødede Danmark? Vore nonneklostres funktion som forsørgelsesinstitutioner for adelens kvindeoverskud forbigås nærmest, mens det understreges, at vi ikke kender til deres rolle som undervisningssteder. Det gør vi imidlertid, Birgitte Gøye blev opdraget i Ring ved Skanderborg, samme sted som Peder Bille og Karine Lykkesdatter i 1520-erne lærte »fundamenten på at læse og skrive«. Det var ikke Valdemar Sejr og Absalon, men Valdemar den Store og hans ærkebisp som i følge Saxo byggede mur ved Dannevirke o.s.v. Fejl i alt for mange tilfælde og sådan fremført, at det er vanskeligt at se, om der er tale om en lapsus, om misforståelser eller uvidenhed.

I bogen begynder middelalderen allerede ca. 800, altså i vikingetiden, der herhjemme også er forhistorie, fordi der stort set ikke findes andre skriftlige kilder end runesten. Derfor tolkes igen ud fra arkæologisk materiale, og f.eks. bruges Vorbasse-udgravningerne til at gøre væveri til kvindens næstældste erhverv. Man har ganske rigtigt i Vorbasse fundet spor af væve i et hus uden stald, men det gør ikke en landsbyvæverske. Der kan lige så godt have været tale om trællearbejde eller de almindelige huslige sysler, som den store gårds kvinder udførte. Grethe Jacobsens hyppige understregning bogen igennem af væveri som et oprindeligt kvindeligt håndværk, der i løbet af middelalderen ranes af mænd, giver faktisk indtryk af, at hun ikke skelner mellem husflid og håndværk, fremstilling til eget forbrug og produktion med salg for øje. Desuden lader tolkningen af Vorbasse ligesom synet på kirkebyggeriet senere i bogen formode, at Grethe Jacobsen ikke deler den nu knæsatte opfattelse af det tidlige danske middelaldersamfunds aristokratiske karakter.

Byerne tillægges stor betydning, efter min mening for tidligt, men det skyldes måske, at forfatterinden er bedst hjemme i senmiddelalderen. Fra 1500-årene flyder fremstillingen lettere, her er flere og bedre kilder at bygge på, og hele levnedsløb kan fremstilles uden for megen interpolation. Forholdene i Malmø i 1500-årene kan imidlertid ikke bruges som fællesnævner for byliv i Danmark i hele middelalderen.

Bogen afslører således manglende fortrolighed med såvel detaillien som med samfundet i det hele taget. Uden det kan man imidlertid ikke

beskrive en enkelt – om end nok så vigtig – side af helheden på forsvarlig vis.

På de mere end 200 sider er der naturligvis også rigtige iagttagelser og beskrivelser af forløb, men alt fremføres med samme mangel på forhold, som var det hele veldokumenteret virkelighed, og læseren lades trods de mange litteraturangivelser i stikken. Der gælder navnlig den læser, som bogen ved sit populære anlæg er rettet til. Fagfællen vil ofte undre sig, men vide at kassere det slette og filtrere det gode fra til bedre brug, selv om det er svært her, fordi teorien kvæler kendsgerningerne.

Med beklagelse må jeg ende med at sige, at de billeder, denne bog skaber, ofte er mere fordomsfulde og fejlagtige end de billeder af Nordens oldtid, som den i indledningen tager så skarpt afstand fra. Det var vel næppe meningen.

Rikke Agnete Olsen

Anders Sunesen: Hexaëmeron, gengivet på danske vers af H.D. SCHEPELERN. Med en efterskrift af oversætteren og JØRGEN PEDERSEN. Det danske Sprog- og Litteraturselskab. København, G.E.C. Gads forlag, 1985. 342 s. incl. 6 farvetavler. 195,20 kr.

Andreae Sunonis: Hexaëmeron (post M.Cl. Gertz) edd. STEN EBBESEN og LARS BOJE MORTENSEN (= Corpus Philosophorum Danicorum XI) 1. halvbind: Indledning på engelsk, tekst på latin. København, Det danske Sprog- og Litteraturselskab, G.E.C. Gads Forlag, 1985. 328 s. incl. 6 farvetavler. 1.-2. halvbind. 488 kr.

STEN EBBESEN og LARS BOJE MORTENSEN: A Partial Edition of Stephen Langton's Summa and Quaestiones with Parallels from Andrew Sunesen's Hexaëmeron.

LARS BOJE MORTENSEN: The Sources of Andrew Sunesen's Hexaëmeron. Cahiers de l'Institut du Moyen-Âge Grec et Latin, Université de Copenhague t. 49 et 50. København 1985.

Anders Sunesen. Stormand, teolog, administrator, digter. Femten studier redigeret af STEN EBBESEN. Kbh., G.E.C. Gad, 1985.

Anders Sunesens 8040 vers lange digt om skabelsen, Hexaëmeron, har altid virket imponerende, selv i tider da latinkyndigheden var større end i vore dage. Ikke alene er Bibelens prosa omsat til poesi, men der indgår også en flerdobbelt fortolkning i værket hvorved skabelse og syndefald udbygges med den moralske genopretning i de ti bud, de syv dyder, Helligåndens gaver, den frie vilje og forløsningen ved Kristus.